

SÁNTHA JÓZSEF

Béla, aki Pista szeretett volna lenni

Amíg ezekről a dolgokról elmélkedem, hirtelen zuhanunk bele a csapdába. Egy vasutas öltönybe bújt személy lép elénk a mezőn, és közli velünk, hogy éppen elértük a következő állomást, s most már az ő felügyelete alatt kell tovább haladnunk. A hátramra vett különítmény terhétől kissé meggömbösdve követjük a felügyelőt, s összességében elégedett lehetek, hogy nem tévedtem el, mindig előre felé mentem, s nem jutottam vissza az előző állomásra. Nem mondhatok mást, meséli Szoprán Augustz a vendégeknél, a kalauz járása és a tompora a legnagyobb hasonlóságot mutatta az előző állomásokon megismert állomásfőnökeivel. Ezért aztán kár is volt mindenféle csapásokat kijelölnöm. Ha minden egy, ha mindenhol ugyanazokra a féreg rágta alakokba botlom, akkor természetesen érvénytelen lesz az egész kalandozás. Amikor azonban arról kezd el beszélni, hogy nem éppen alkalmas ez az idő az utazás megszakítására ezen az állomáson, mert az állomásfőnök éppen a hirtelen elhunyt ikertestvére ravatalánál időzik, aki szintén állomásfőnök volt az előző helységben, hirtelen kellemetlen érzéseim támadnak. Mintha csak bekerítették volna, előre szeretnék menni, de valamilyen véletlen folytán mindig ugyanazokba a figurákba botlom. És nem is csalódom. A váróterem falai fekete leplekkel vannak letakarva, az ikertestvér tökéletes hasonmása az eddig megismert állomásfőnököknek, a ravatalon pedig egy életszerűen pirosposzsgás arcú halott fekszik. Miután a teremben a feketebe burkolózó asszonyban is régi ismerősöm feleségére ismertem, őszinte részvételem fejeztem ki a férje halála miatt. Az új állomásfőnök, aki úgy mutatkozott be, hogy ő Béla, aki Pista szeretne lenni, egészen váratlanul letegez: Szóval ti ismeritek egymást? Az asszony nem tagadja, hogy már találkoztunk, a férj pedig idegesen toporzékol. Mint később megtudom, az ikertestvérek elszerették egymás feleségeit, így ezek a nők állomásról állomásra vándoroltak, mint a régen nem járó vonatok, és szinte kibogozhatatlan szerelmi viszonyok szövődtek a szűk családban. Az asszony nyíltan beszél arról, hogy az első állomásfőnök második felesége már az ötödik állomáson feleség. De hányan vannak, kérdezem értetlenkedve, miközben a ki tudja, melyik állomásfőnök közénk furakodik.

Ha tényleg mély kapcsolat volt a testvérem és maga között, akkor, gondolom, szeretne tőle elbúcsúzni. Úgy hallottam, hogy az önéletrajzát tekintve bizonyos szellemi párbeszéd is létrejött, s talán rokonszenv is kialakult önök között. Nem tudván, hogy most melyik állomásfőnök is fekszik a ravatalon, csak kellő óvatossággal nyilatkoztam a kettőnk kapcsolatáról. Így némileg kitérő választ adtam, és inkább arra lettem kíváncsi, hogy mi is okozta eme tragédiát. A testvéreim mindannyian bizo-

nyos megállapodottsággal tekintettek az életükre. Nem voltak elkötelezve a vasutasság iránt, és némileg csalódással élték meg, hogy nem vitték többre az állomásfőnökségnél. Ám mindketten meggyőződéses önéletrajzíró kontárok voltak. Olyan emberek, akik szerettek volna a szűkös körülményeiken túl bepillantást nyerni egy nagyobb, fontosabb, tágasabb világ törvényszerűségeibe is. Elkötelezett személyiséggondozók, énkufárok voltak, akik amellet, hogy versenyeztek is egymással, bizonyos szempontból tágitották is egymás világlátását. A gondolataik, a megfigyeléseik, talán még az életfilozófiájuk a sok ellentmondás ellenére egy töről fakadt. Nem tisztem igazságot tenni köztük, de látható, hogy bármelyikük is fekszik most a ravatalon, a fivérünk nem jött el, és ez számomra igencsak fájdalmas tény. Mert magam sem tudom őket megkülönböztetni, már régóta egyetlen személyként éltek bennem, hiszen majd húsz éve nem jött össze a család, és akármelyikőjük is látogatott el hozzám, annyira csak a saját önéletrajzi problémáival volt elfoglalva, hogy csak lineárisan tudtam követni a gondolkodásukat, ám arra már régen képtelen voltam, hogy szétválasszam őket két külön egyeddé. Most számomra is az a legtalányosabb kérdés, hogy ki is fekszik a ravatalon. Csak remélni merem, hogy nem én, aki természetesen szintén belekezdett egy önéletírásba, és titokban abban reménykedett, hogy majd minden tekintetben túlszárnyalja őket. Ha az ikertestvéreimet már régóta nem vagyok képes megkülönböztetni, akkor adódik a kérdés, hogy magamat miként is tudom leválasztani róluk, aki genetikailag azonos volnék velük, és a helyzetem, a lehetőségeim is nagyon hasonlóak. Ha meg a feleségeinket tekintem, a természet törvényei szerint ebben a dologban is tökéletesen hasonlóak volnánk. Egyszerűen nem tudom, hogy ki fekszik ezen a ravatalon. Az ikertestvérem, de melyik ikertestvérem, talán az, aki nem jött el, vagy mind a kettő? Az, hogy még beszélek róluk, semmiképpen nem ment fel a gyász alól. Ezek szerint mi majd kisebb részletekben halunk meg.

Az asszony pálinkát hozott, hogy koccintsunk a halott testvér emlékére. Én is megszabadultam a terheimtől, anyámat és a kutyámat egy fekete lepellel fedett padra fektettem, majd megálltunk a ravatal előtt, és éppen koccintottunk, amikor hangos jajveszékeléssel berontott a harmadik testvér. A ruháját szaggatva, a haját tépve zokogott, és percekig nem jutottunk szóhoz. Rávetette magát a halott testre, és ott folytatta az operettbe illő komédiát. Én közben a helyi állomásfőnököt figyeltem, miként is értékeli ezt a belépőt. Szemöldökét felvonva figyelt, mint aki maga is túlzásnak tartja egy élete teljében lévő férfi efféle elragadtatott érzelmi kitörését. Halkan megkérdeztem, hogy akkor most végre valamennyien együtt vannak-e. Ha a halottat is beleszámoljuk, talán. Arra gondol, tette hozzá, hogy bár nagyon régen nem voltak így együtt, de mivel az egyikőjük már csak egy test, nem mondhatja, hogy valójában együtt lennének. Azon kívül, úgy hallotta többször is, hogy vannak még ezen a vonalon hozzájuk nagyon hasonló állomásfőnökök. A kérdésre tehát nem képes, és nem is akar egyértelmű választ adni. Nem tudja, hogy hányan is vannak testvérek, kérdeztem megrökönyödve, mire ő csak megvonta vállát, és gyorsan

a fivérét kezdte vigasztalni. Lassan ő is magához tért eszelős bánatából, és a pálinkát már együtt hajtottuk fel. Aztán az asszony sonkát és kenyeret hozott, és leültünk falatozni az egyik padra. Igazán megható volt ez a testvéri szeretet, ahogy a halott-ról megemlékeztek, s ahogy a jelenlétemben elmesélték minden bánatukat. Azt próbálták tisztázni, hogy mikor, kivel is esett meg egy-egy feledhetetlen történet. Én, mint kívülálló, csak nehezen tudtam követni az eseményeket. Nagyjából egy logikai játék zajlott, amelyben mindig az volt a kérdés, hogy a házigazda és a frissen érkezett vendég volt-e a főszereplő, s a halott melyik epizódszerepet játszott. Az egymás emlékeit kiegészítő történetek azonban rendszerint azzal végződtek, hogy vagy mindketten jelen voltak, és nem volt helye a harmadik testvérnek, vagy pedig egyikőjük sem volt ott, s csak a mások elbeszéléséből hallottak a dologról. Egyre hevesebben próbálták bizonygatni a halott testvér kiválóságát, miközben rá kellett jönniük, hogy egyáltalán semmit sem tudnak róla. Kiderült, hogy diákkorukban az iskolaigazgató elleni csínyt is ők ketten követték el, amikor egy pohárban protézist tettek a tanári asztalra, s az igazgató ezt meglátva, néhány percig próbálta a már benn lévő mellé a szájába illeszteni a műfogakat, miközben az osztály a röhögéstől fuldokolva a pad alá dugta a fejét, s többen meg is haltak, mert kitörött a nyakcsigolyájuk.

A következő történetet viszont csak hallották, egyikőjük sem volt ott, amikor a tetőt foltozgató apjuk alól az ikrek kilopták a létrát, és az a levegőbe lépve belezuhant egy rőzsekaróba, és szörnyet halt. Elnéztem ezeket a hozzám képest egészséges, fiatalos, pirosposzsgás arcokat, szépre nyírt, tömött bajuszkájukkal, és elcsodálkoztam ezeken a rémségeken. Abban a történetben viszont, amikor meglazították a budi deszkáit, és a testvérük háttal belebuckázott a fekáliába, felfedezni vélték a halott-ról való egyetlen határozott emléküket. Hiszen ők voltak ott, akik kihúzták végül, és a kútnál alaposan lemosták róla a szart. Ezen elgondolkodva, újra csak a halott nemes tulajdonságait dicsérve koccintottunk. Egyre csak sorjázta az emlékeik, hol a kellemesek, hősiesek, hol a kevésbé dicséretesek. Ahogy figyeltem, mindenről volt szó, csak a vasútról és az állomásokról nem. Egy idő után meg is kérdeztem, hogy miként éltek itt ezeken az állomásokon, gondolva, hogy ez is szerves része volt az életüknek. Hát itt keveredtünk végletesen össze, itt veszítettük el önmagunkat és egymást, válaszolta a házigazda. Annyira unalmas és hétköznapi életünk volt, hogy csakhamar nyughatatlanok lettünk. Így alakult ki aztán az a szokásunk, hogy váltogattuk egymást a különböző állomásokon. Hol az első, a Kancapataki megállóban, hol a Bagolydombon vagy a Békásdülőben szolgáltunk. Egyformák lévén, sem az előljáróink, sem az utasok, de még csak a feleségeink sem jöttek rá erre a turpisságra. Volt úgy is, hogy még feljebb merészkedtünk, én egyszer kerek évig a Bivalyhe-réjén teljesítettem szolgálatot, és az emberek megállókon keresztül, ha kitekintettek, és meglátták az állomásfőnököt, azt hitték, hogy egyhelyben állnak. Ennek aztán ránk nézve is hátrányos következményei lettek, mert ha megállót váltottunk,

akkor nevet is kellett cserélnünk, és az évek során sajnos, már magunk sem tudtuk, hogy mi volt az eredeti keresztnevünk, és ki volt az igazi feleségünk.

Azt csak tudják, kérdeztem, hogy maguk akarták-e az anyámat halottá nyilvánítani a Prózaszökevények otthonában. Értetlenül bámultak rám. Miért, meghalt a kedves mama, kérdezte aztán a házigazda. Éppen azért, mert nem halt meg, de a ré-paföldön üldöztek egy koporsóval. Azok nem mi voltunk, mondták határozottan. Lényegében hányan vannak testvérek, vetődött fel bennem az újabb kérdés. Ezen sokáig gondolkodtak, kissé le is pisszegték egymást, mintha valamilyen titok rejtőzne a szám mögött. Eredetileg hárman voltunk, mondta végül a vendég. Béla, aki Pista szeretett volna lenni, Iván, aki Jancsi lett, Jancsi, aki sokáig Jancsi volt, de utólag Pista lett, és Vendel, aki mindig Béla volt. Akárhogy is számolom, ez négy, jegyeztem meg, most már kissé türelmetlenül. Nem tudják, hogy hányan voltak testvérek, kérdeztem hitetlenkedve. Ekkor a házigazda újabb koccintásra emelve a poharát belekezdett egy hosszabb történetbe. Meglepően teátrálisan beszélt, mintha legalábbis a testvére temetésén szónokolna.

Ha eddig elkerülte volna a figyelmét, kedves uram, a mi ikerségünk apánk halálával, illetve annak körülményeivel temetődött be, vagy legalábbis kapott végzetesnek mondható sebet, amelyet mi azóta sem heverhettünk ki. Apánk ugyanis nem azonnal halt meg, még sokáig forgolódott azon a bizonyos rózsakarón, mintha dupla axeleket vagy triplákat szeretne ugrani. Az összefutó szomszédok és a közben megérkező mentők előtt határozottan kijelentette, hogy Vendel húzta ki alóla a létrát, a saját szemével látta. A rendőrségi kihallgatások során azonban tisztázódott, hogy egyik szülőnk sem volt képes arra, hogy bennünket egymástól megkülönböztessen. Így a nyomozás eredménytelenül zárult, hiszen jó okkal egyikőnk sem vallotta be, hogy Vendelnek hívnák. Nem tudtuk mi sem, hogy ki húzta arrébb a létrát, amelynek következtében apánk rettenetes kínok között még a rózsakarón kiszendvedett, úgy, hogy a hasán ment be a fa, és a lapockája mellett jött ki. Úgyszólván felnyársalta szegény apánkat. Mindenesetre ezután az eset után már egyikőnk sem nevezte-tett Vendelnek, mindannyian hol Pisták, hol Jancsik, hol Bélák lettünk, de hogy még jobban összezavarjuk anyánkat, egyre gyakrabban váltogattuk a nevünket, hogy még véletlenül se jöjjön rá, ki is ölte meg apánkat. Ez később, kedves uram, olyan szenvedéllé vált bennünk, hogy már mi sem emlékeztünk a saját eredeti nevünkre, és a Vendel megszólításra meg sem rezzent az arcunk. A történethez hozzátartozik, hogy anyánk gyanúját azzal is oldani próbáltuk, utóbb már azt állítottuk, hogy nem is hárman, hanem négyen vagyunk, csak az egyik gyereke éppen távol van. Így lettünk hát négyen végül, hogy még többfelé osztódjék a bűn, de ezzel együtt nem lettünk boldogabbak. Természetesen a rendőrség képtelen volt kinyomozni az esetet, és mi megszabadultunk a büntetéstől, de nem szabadulhattunk meg a lelkiismeret-furdalástól. Ezért aztán mind a négyen elmentünk vasutasnak, ahol hamarosan jó munkánk érdemeként állomásfőnökök lettünk. De még itt sem nyughattunk, hiszen továbbra is furdalta elménket a kíváncsiság, ki is volt a bűnös. Egy idő után abban

állapodtunk meg, hogy lezárjuk ezt a dolgot, megpróbálunk ennek a rettenetes bűnnek az árnyékában tovább élni. Sok mindenről beszélhetnék még, hiszen évek kellettek, amíg már magunk sem voltunk tisztában azzal, hogy ki kicsoda. Ehhez járult az a tény, hogy egymás melletti állomásokon szolgálva gyakran cserélgettük a szolgálati helyünket, mert magunk is menekültünk önmagunk elöl. Én, Pista, aki Béla szerettem volna lenni, voltam már minden, Jancsi, Iván, egyedül csak érthető okokból Vendel nem. Ez aztán egynémelyikünkben súlyos, orvosolhatatlan lelki törést okozott. Eltörlődött a személyiségünk, elhamvadt az életünk, furcsa zavar lépett fel mindannyiunkban, ha rákérdeztünk az életünkre. Ezért aztán nem lepett meg, ha a testvérek némelyike önéletírással kísérletezett, hogy saját életét, múltját megteremtse. Ez azonban nem volt egyszerű feladat, nyilvánvalóan csak álságos tényekre, eltorzított emlékekre támaszkodhattak, s ekképpen nem is tudtak megbirkózni a feladattal. Ebben a helyzetben, azt hiszem, logikusan teljes zavarodottsággal tekintünk most a halottra. Nem is tudjuk pontosan, melyikünk is lehet ő. Mert bár mindannyian ott fekszünk, és ez a rossz érzés a gyásznál is mélyebb sebeket ejt rajtunk, ugyanakkor afféle képzet uralta el az elménket, hogy Vendelt egyszer s mindenkorra el kellene magunkban temetnünk, s így lehetőség is adódhat, hogy az ő fejfájára íratjuk a családunkra egykor szégyent hozó nevet. Holott tudjuk, hogy ez mennyire csak technikai kérdés, és ábrándnak tűnik, hogy valaha is részrehajlás nélkül eltüntessük magunkról ezt a szégyenfoltot. Míg másnak olyan könnyű és természetes dolog megnevezni magát, számunkra ez a legnagyobb talány. És ami a legrosszabb, az igazság ott lapul a négyünk tudatában arányosan szétosztva. Mert nem csak hogy megöltük apánkat, de évtizedeken keresztül próbáltuk eltüntetni a nyomokat, és erre rá is ment az életünk. Mert az okok okozatokat szülnek, és a takarások mögé újabb spanyolfalakat kellett állítanunk, hogy még véletlenül se derüljön ki számunkra az igazság. Nem válhattunk el egymástól, szorosan egymás mellett kellett haladnunk egész életünkben, mert aki elmarad, abban újratermelődik és visszaállíthatóvá lesz a múlt. Aki külön utat akar magának az életben, az hamarosan ösztönösen eljut a gyökerekig, és újratermeli a bűnt, esetleg az ámulás lehetőségét. Olyanok lettünk, mint egy különös szekta tagjai, akik be vannak avatva a legkülönösebb szertartásokba, amelyek mind a közös gyilkosság megszüntetésére esküdtek fel. Pedig jól tudtuk, hogy nem mindannyian követtük ezt el, közülünk csak egy. És ő lett a negyedik, a láthatatlan testvérünk, Vendel, aki talán, s most meg is nyugodhatnánk, itt fekszik a ravatalon. Ám mint minden logikai állítás, amelynek kiinduló tétele téves, a zavar korántsem múlt el testvérünk halálával, hiszen most már nem mondhatjuk, hogy négyen lennénk, láthatóan és megtapasztalhatóan ketten maradtunk, és félelmünk nagyon is megalapozott. Nem indul-e kettőnk között egy furcsa versengés, egy áldatlan küzdelem, hogy az egyre szűkülő lehetőségek közül, amelyek még nyithatóvá teszik a múltunkat, most majd egyikőnk a gáncstalan lovag szerepében azt mondja, hogy ő nem követett el semmiféle gyilkosságot, és egész életében a mások, most már egy másik bűnéért szenvedett. Meddig tartjuk még ma-

gunkat bekötve ebbe a közös zsákba, nem próbálunk-e meg most új életet kezdeni, elszakadva egymástól, és ezáltal kiszolgáltatva a másikat az igazságszolgáltatásnak. Mert sajnos az első tettünk után még más ocsmányságokat is elkövettünk, immár annak a jól védhető pozíciónak a tudatában, hogy azt mondtuk, négyen vagyunk ikrek, így aztán mindig megfelelő tanúkkal rendelkezünk a szembesítések alkalmával. Végül aztán jó útra tértünk, és beálltunk vasutasnak. Igen ám, de Vendel erősebbnek bizonyult nálunk. Vendelt nem sikerült kiölni magunkból, így aztán a továbbiakban egyre csak azon mesterkedtünk, hogy sakkban tartsuk egymást, s még véletlenül se adjunk egymásnak egéruat.

Mondhatom, nagyon nem tetszett, hogy a fivérünk évekkal ezelőtt belekezdett az önéletírásába, és ki tudja, milyen nyomokat követve próbálta felderíteni életének homályos titkait. Válaszul mi is rögtön írni kezdtük a saját verzióinkat, ám amíg ő jól haladt ebben a tekintetben is, mi semmire sem jutottunk, hiszen nem önmagunkért, hanem éppen az ő ellenében akartunk bizonyosságot teremteni. Inkább tűnt a mi írásunk egy védőbeszédnek, mint egy valóságos életrajznak. Ami ezután történt, az már ép ésszel felfoghatatlan, mondta most, és hirtelen elhallgatott, mélyeket lélegezve gyúrta le a következő pohár pálinkát. Igen, ez már túlmegegy minden földi poklon, erősítette meg a vendég is.

El sem tudtam képzelni, mi lehet még ennél is szörnyűbb, mint amit itt egy óra alatt elmeséltek. Azzal pedig semmiképpen nem voltam képes megbirkózni, hogy miért kellett ezt nekem, egy távolról idetévedt idegennek feltárni, jegyzni fel a naplójába Szoprán Auguszt. A feleség finom falatkákkal kedveskedett, de közben gyorsan fogyott a pálinka is, mert a testvérek láthatóan jól bírták a szeszt. Bár semmiképpen nem tudtam köztük különbséget tenni, arra jól emlékeztem még, hogy az első állomásfőnök csak ritkán kínált pálinkával, mindig csak bort ittunk, ha kettesben beszélgettünk. A kolbász ízesítése azonban pontosan megegyezett azzal, amellyel ezek szerint a halott testvér kínált meg. A két testvér már egyáltalán nem emlékeztetett a gyászolókat bűba döntő emberpárra, merészen villogott a szemük, és állandóan köröttem settenkedtek, mintha csak valamit el szeretnének tőlem lopni, ami az elhangzottak szellemében nem is volt annyira abszurd. Nem tudja, hova rejtette a testvérünk az életírását, kérdezte a házigazda. Hiszen magával került szokatlanul meghitt kapcsolatba, s önnek mesélt ezek szerint a közös szenvedélyük okán a kutatásai eredményéről. Értse meg, tudnunk kell, mi rejtezik abban az önéletrajzban, kiáltotta kétségbeesetten Béla, aki Pista szeretett volna lenni. Hiszen minden reményünk magában van, ha nem kerül elő, örökös rettegésben kell élnünk, hogy egyszer csak valaki nyilvánosságra hozza az igazságot. Biztosítottam őket, hogy sosem láttam ezt az írást, s leginkább a volt feleségének kell tudnia róla, aki örökösen vele lévén, bizonyára nyomon követhette a férje tevékenységét. Az öcsénk rendkívül bizalmatlan volt mindenkivel szemben, válaszolta, még a felesége elől is, aki persze már nem volt a felesége, hiszen láthatja, hogy az én feleségem, rejtegette az írásait, és ez annál gyanúsabb, hiszen más körülményeket tekintve, általánosságban el-

mondható, hogy nagyon is megbízott benne. Nem tudtam mit válaszoljak, de a félelem csöppet sem oldódott. Zavaromban próbáltam kimenekülni a testi közelségükből, és a ravatalt megkerülve futó pillantást vettem a halottra. Szinte tébolyodtan néztem rájuk, ahogy ott álltak velem szemben, és fenyegetően egyre csak felém jöttek. Igen, a halott torka át volt vágva. Uraim, kiáltottam, hiszen ez gyilkosság! Önök nem csak meggyanúsították, de meg is ölték az ikertestvérüket! Valószínűleg menekülésre fogom a dolgot, ha anyám és a kutyám nem tette volna ezt lehetetlené. Egy ideig úgy álltak ott, mintha nem is lennék jelen, egyszerűen levegőnek néztek. Jobban is letakarhattad volna, Vendel, szólalt meg hirtelen a vendég. Jobb ez így, válaszolta a házigazda, legalább megtudja az úr, hogy mi jár azoknak, akik az utunkba állnak. Csodálkoztam magamon, hogy mennyire nyugodt maradtam a következő percekben. Kifejtettem, hogy tökéletesen közömbös vagyok a sorsomat illetően. Én végső útra keltem, amikor elindultam az otthonomból, és bár nem számítottam efféle kalandokra, s még bizonyos célja is volt ennek a vándorlásnak, ám bátran szembenézek a halállal, hiszen semmiféle dolgom nincs már. Különösen ártatlan vagyok a fivérük által írt önéletrajz eltulajdonításában. Ezen kívül tisztességes korom, a jól értelmezhető körülményeim is világosan mutatják, hogy képtelenséggel vádolnak, s állok elébe mindenféle kínvallatásnak.

Ekkor kissé szelídebben azt kérdezték, hogy miféle céllal is indultam el erre a nyomorúságos útra. Azt nem szívesen mondanám el, bizonyos értelemben egy tágabb eszme nyomába eredtem, amely esetlegesen nagy változást hozna az egész ország már alig értelmezhető szellemi állapotában. Szerencsétlen, megnyomorodott népem megváltását tekintettem a legutolsó dolgomnak, s a feljegyzéseim ennek az eszmének a szolgálatában íródtak. Tovább kérdezgettek, de én megtagadtam minden részletesebb felvilágosítást, nem fogom ezeknek a pitiáner testvérgyilkosoknak az orrára kötni, hogy milyen eszmék mozgatnak, s mely dolgok érdekelnek még a halálom felé vezető úton. Hiszen mindannyian szívesen gondolkodnánk efféle kérdéseken, mondta Vendel, akinek a nevétől kissé megborzongtam, ha megfelelő útmutatást kapnánk arra érdemes személyektől. Itt a világ végén azonban, ahol már évek óta vonatok sem járnak, szükségszerűen kerülünk egymással halálos konfliktusba. A világ kintre és bentre szétszabott keretei között, mi csak magunkba nézünk, és meglehetősen szűkre szabott világunkban szeretnénk eligazodni. Ekkor a másik testvér, újabb váratlan fordulattal egy kést szegezett a torkomnak, és felszólított, hogy azonnal adjam át a testvérük és a saját feljegyzéseimet. Rámutattam a bőrdíjaimra, mondván, nyugodtan kutakodjanak csak benne, de ha valóságos munkát akarnak végezni, akkor szakítsanak maguknak néhány év szabadidőt, mert az írásaim komolysága ezt mindenképpen megköveteli. A testvérük feljegyzéseiről pedig ténylegesen nem tudok semmit.

Ekkor viszont, talán először a nap során ténylegesen halálra váltam. Már olyan sok fordulat és meglepetés ért ezen a délelőttön, hogy ide-oda forgatván elmémben a dolgokat, nem igen tudtam, miként is vélekedjem a történetekről. A ravatalon fekvő

halott felkönyökölt, és ráparancsolt a két testvérre, hogy azonnal hagyjanak fel a vallatással, mint már előre sejtette, teljesen ártatlan utazó vagyok, semmiképpen nem a vasúttársaság vagy a titkosszolgálat embere. Percekig nem jutottam szóhoz, csak annyit láttam, hogy a szintén Vendelnek nevezett személy leveszi a torkáról a művérrel szennyezett sebet, és barátságosan lelép a ravatalról. A másik két testvér rögtön szelíd báránnyá változott, és egyből mutogatták, hogy a kés nem is igazi kés, csupán egy gyerekjáték. Egyáltalán nem nyugodtam meg, most estem igazán kétségbe, mert az egész színjáték sokkal rémisztőbb volt, mintha átvágják a torkom. Mint kiderült, mindannyian Vendelnek szólították egymást, és egyszerre kezdtek magyarázni a legkülönfélébb dolgokról, amelyekből nem értettem egy szót sem. Vak bűnökről beszéltek, feltáratlan területekről, földalatti sínekről, olyan sírokról, amelyeket folyosók kötnek össze, és hogy mindezek koordinátora én lehetek, aki évek óta jelentéseket küld a központi kormányzatnak, amely nagy károkat okoz majd nekik. Ők azonban minden tekintetben betartják a rendelkezéseket, már amennyiben ilyenek egyáltalán léteznek. Hiszen ötven éve nem járt erre vonat, s azóta semmi hír nem jutott el hozzánk. Míg ők hetente ellenőrzik a sínek közötti távolságot, tisztán tartják a várótermeket, naponta felmossák a peronokat, és a sorompókat is karban tartják. Ha ellenőrzés céljából érkeztem volna, akkor néztek csak bátran körül, mindent szívesen megmutatnak. Ott vannak a nyilvántartások, a szolgálati napló, a menetrendek percre pontosan kifüggesztve, a késések, és a kimaradt járatokról vezetett jegyzőkönyvek, minden napra kész; épp most jegyezték be, hogy a déli gyors negyven percet késik, és majd azt is jelzik, ha nem érkezik meg. A forgalmista zöldre és pirosra festett tábláját naponta letörlik, sőt hetente többször kiállnak jelezni, nehogy a karjuk elgyöngüljön. Ezen kívül óránként tíz percre beülnek a pénztárfülkébe, és várják a jegyet venni szándékozó utasokat. A menetrend szerinti járatok kimaradása után ugyanúgy ellenőrzik a várótermeket, mintha a vonat valóban megérkezett volna, nehogy elhagyott csomagok maradjanak a meg nem érkezett utasok után. Egyáltalán, összességében sokkal éberebbek és gondosabbak, mióta nem járnak a vonatok, hiszen ha nincs is forgalom, és nincsenek utasok, azért egy ellenőr bármikor betévedhet. Ők maguk úgy érzik, hogy sokkal fáradékonyabbak és gondterheltebbek, mióta megszűnt vagy összeomlott az egész rendszer, mint azelőtt. Sokkal megerőltetőbb így a munka, ha csak üresjáratok vannak, de nincsenek igazi járatok. Ugyanakkor nem veszélytelen ezen a mozdony nélküli tájon vasutasnak lenni, hiszen az évenkénti sínbejárásokon engedély nélkül felhúzott épületek tucatjait találják a vasúti pályákon, mintha ez erős alapot képezne nem csak a kutyaólak, tyúk- és disznólak számára, de mindenféle gazdasági épületeket felhúznak a sínekre, sőt többszintes házakat emelnek a talpfákra, olykor már kisebb falvakat találnak, amelyeknek minden egyes háza a vasúti töltésekre épült. Amilyen megszállottsággal elhivatottak a társaság iránt, amely a megélhetésüket biztosítja, olyan túlbuzgónak tartják e tájék lakosai a tevékenységüket. Ürességben futkosó céltalan örülteknek nézik őket, akik egy már alig létező eszme nevében

szorgoskodnak. De ők képtelenek feladni a vasút eszméjét, a mobilitásban gyökerező hitüket, ezért erejüket megfeszítve teszik a dolgukat. Ugyanakkor tudniuk kell, hogy az ellenőrzésükön kívül eső területeken már szétrohadtak a vasúti pályák, ha arra gondolnak, hogy az állomásaikon még tökéletesen rendben lévő sínek nem vezetnek sehova, akkor bizony tökéletesen megértik a lelkük másnaposságát, egész lényük kitakarhatatlan ürességét. Akkor legjobb bezárkózni ezeknek a régi állomásoknak a technika hőskorából származó reprezentatív kellékei közé, és úgy kezelni a váltókat, a sorompókat percre pontosan, mintha valóságosan is megállnának, vagy csak átrobognának még itt vonatok. Hangos bemondó, pontos telefonhívások, a váltók állítása, a sorompók lezárása, hangos bemondó, honnan hová, az állomásfőnök kivonulása, zöld jelzése, aztán a csönd, a nagy békebeli csönd. Olyan egyetemes csönd, amilyen csak a bolondok távozása után hallható az örültek házában. Barázdált és a hangok keltette üregek csöndje. A szekularizált csönd, a funkcionális csönd, amelynek pontosan elemezhető jelentése van. Bizonyos hangok hiánya, megszünt a legkülönfélébb csöndeket teremti meg. Más az iskolai szünetekben üres maradó tantermek csöndje, mint az elhagyott férjek otthonának visszhangos némasága. Más a csönd az éjszaka közepén, amikor magányosan vándorol valaki egy hegyi ösvényen, és örökösen hallucinál, és más a csönd egy kriptában, ahol nincs hallgató, csak hangokat kiadni képtelen személyek. Ugyanakkor vannak értelmes, legalábbis értelmezhető csöndek, amikor valaki órákon keresztül töpreng, de a belső párbeszédre a külső némaság teszi fel a koronát. Vannak feszültséggel teli csöndek, amikor a jámbor férj késő éjszaka hazatérvén azzal találja szemben magát, hogy a felesége hónapok óta figyelteti, s pontos adatai vannak minden mozdulatáról. Napok, órák szerint sorakoznak a letagadni képtelen tények, kiegészítve fényképekkel, bizalmas beszélgetések hanganyagával, s ez a pillanat, amikor minden összedőlni látszik, és egyetlen értelmes mondat kimondására is képtelen, megint egy különös csöndet eredményez, amennyiben a szólalni akaró már nem használhatja a régi gáláns, védekező, naiv hangját. Próbálgatja a sosem hallottat, az eddig nem létező orgániumát, mintha a bemutató előtt a színész a hőstenorból a piszkos kis csaló, bolti tolvaj hangján szólalhatna már csak meg. És vannak a kihalt állomások csöndjei, amelyek szabályszerűen kalapácsként roncsolják szét az állomásfőnökök agyát. Hiszen egy efféle hely másra sem való, minthogy a vonatok járásával kapcsolatos mindenféle zajokat magába szívja. A gőzmozdonyok lassuló zakatolása, a fékek csikorgása, a hangosbeszélő gépszerű, monoton hangja, a gőzök szuszogása, a sikoly-szerű füttyök, az ajtók csapódása, az állomásfőnökök sípolása, a hangzavar, amely az érkezők és a távozó, a rájuk várók, és a tőlük búcsúzó szavaiból állnak össze káprázatos zenévé. Mindennek a hiánya elviselhetetlen vízióvá lesz az állomásokon éveken át szolgálatot teljesítők agyában.

Most egészen váratlanul és a legrealisztikusabb hangpompával hallhatóvá vált egy mozdony gyors közeledése, majd a fékező kerekek okozta operafináléra emlékeztető zenélése. Mindegyikük olyan hitetlenkedve és megilletődötten ugrott

talpra, mintha Jézus sírjához toboroztak volna őrzőket, futkosni kezdtek, hogy a szétszórt, ki tudja, merre levetett egyenruhájuk darabjait összeszedjék. Az állomásfőnök többször is keresztülrontott a várótermen, hol a sapkáját tette fel, hol a nadrágját rángatta magára, később a sípját kereste, majd a tábláját, amellyel az álló vonatot újra elindíthatná. A hangos beszélőbe csak annyit volt képes belenyögni a mikrofonba, hogy egy igazi vonat érkezett és megállt. Mindannyian kimentünk a peronra, hogy ezt a különös jelenséget megszemléljük. Egyáltalán nem erre a látványra számítottunk, amely most elénk tárult. A vonat elején egy széteső félben lévő ház belseje tárult elénk, amelyben a család tagjait még az ágyukban fekvé érte az ütközés, és most a bútorokba kapaszkodva küzdöttek az életükért. De volt egy kecske is a ház tetején, amely békésen legelt a padláson tárolt szénából. A családfő ébredt fel először az ütközés okozta delíriumból, és az rikkantotta a peronra ugorva: Gyerekek, megérkeztünk! Ennek bővebb értelméről később se tudtunk meg többet, annál inkább lenyűgöző volt az egyetlen kocsi, amelyet a mozdony mögé kapcsoltak. Egy üvegfalú, feldíszített szerelvény volt, amelyet a vasúti társaság a jelesebb történelmi személyiségek hamvainak az ünnepélyes hazaszállítására vásárolt, de Rákóczi újratemetése óta egy raktárban porosodott, hiszen a méltóságos fejedelmet hazaszállították ugyan, de néhány év múlva már ez se volt haza, hiszen a kassai dómban nyugvó porhüvelye újra idegen földben lelhető fel. Most azonban, elterjedvén a hír, hogy a bagolydombi állomásfőnök elhunyt, a vasúti társaság elnöke ekképpen szeretne volna kifejezni a háláját, hogy a rég nem működő vonalon elviszi utolsó útjára e hűséges dolgozóját. Mindannyian (a halott is) megcsodálta a tizenkilencedik század eme technikai remekét, s mindaddig senki nem gondolta át a helyzet fonákságait (a halott sem), amíg csak a koporsóra nem terelődött a szó. A mozdonyvezető kérte, hogy szíveskedjünk kihozni a koporsót nyitott állapotban, hogy az érdeklődők megszemlélhessék az elhunyt tetemét, amely dolog egyszersmind újra fel is kelti majd az eme tájékon elhamvadt vasút iránti figyelmet. Mindannyian bementünk a váróterembe (a halott is), a mozdonyvezető és a kísérője kint maradtak. Csak néhány percünk volt, hogy döntsünk, miként is hidaljuk át ezt a rendkívül kellemetlen helyzetet. Teljes zavar uralta el a várótermet. Az állomásfőnök először Jakubot akarta a ravatalra fektetni. Tiltakozásom teljesen korrekt volt, hamar meg tudtam győzni a három testvért, hogyan is mutatna az én öt kilós kutyám a ravatalon. Aztán anyám fejébe nyomták a vasutas sapkát, és már ötöztették is. Újra próbáltam ellent mondani, de nem tágítottak. Megkérdeztem tőle, mit szólna hozzá, ha a hátra lévő utat vonaton tenné meg. Nem volt kifogása ellene, csupán azt szeretne volna tudni, hogy meddig is tart ez az út, hova viszik. Már a koporsóba fektették, és indultak is vele kifelé, amikor újra csak nemtetszésemet fejeztem ki. Anyámnak viszont nagyon tetszett az ötlet, azt kiáltozta, hogy sosem utazott még hálóvagonban. Ekkor viszont a testvérek emeltek kifogást, azt szerették volna, ha anyám mozdulatlanul és szótlanul hever a koporsóban. Kezébe adtak egy deci pálinkát, és kérték, hogy gyorsan igya meg. Anyámnak ez nem okozott problémát, viszont mikor kivitték a peronra,

nem lett csendesebb, csak tökéletesen lerészegedett. Ekkor még egy pohárral belédiktáltak, de ez sem segített a dolgon, ismerve a szokásait, reménytelennek találtam, hogy ilyen rövid idő alatt leitassák. Arra viszont hajlandó volt egy üveg pálinka fejében, hogy halottnak tettei magát, míg a vonaton a megfelelő hálónagonba el nem helyezik. A masinisták előre szaladtak melegíteni a kazánt, anyám ekkor újra csak felült, körbenézett a gyanús girlandokon, a falakat borító koszorúkon, és fájdalmasan felkiáltott: Haramiák, ez nem szilvórium, közönséges desszert-pálinka! De még ezzel sem volt vége ennek a gyászos órának. Akkor az alsó koporsóból Kuma doktor dugta ki a fejét, laposra nyomorított orral annyit szólott: Hát, igen felejtődik, mint minden. Én azért még emlékszem, mire is?

PATAKI FERENC: PAJZSOS ANGYAL